

José Manuel Naredo: El cost de la reposició

M.F.

José Manuel Naredo és doctor en ciències econòmiques per la Universitat Complutense de Madrid i funcionari del Cos d'Estadístics de Facultatius de l'Estat. Ha realitzat nombrosos estudis macroeconòmics i investigacions sobre els fonaments de la ciència econòmica, i ha fet anàlisis concretes del funcionament dels sistemes agraris, urbans i industrials i de la seva relació amb els recursos naturals. És vocal del Comitè espanyol del Programa Mab (Man and Biosphere) de la UNESCO i del Consell Rector del CEIA (Centre d'Estudis d'Informació Ambiental).

-Vostè parla de la necessitat de conèixer primer els mals mediambientals per donar després les respostes que pertoqui des del punt de vista econòmic. Quins són aquests mals?

-Els mals mediambientals procedeixen sobretot d'haver posat en marxa un mecanisme que governa la gestió amb criteris exclusivament monetaris sense reparar en les conseqüències físiques de les nostres accions, que es produeixen a terminis o a escales o a nivells d'agregació diferents. Llavors, en aquest sentit, qualsevol intervenció pot llançar un compte de resultats, uns beneficis molt interessants i ocasionar uns danys a l'entorn físic i fins i tot social molt forts. Amb la civilització industrial i amb el capitalisme s'ha desenvolupat aquest criteri de gestió amb un predomini de cada vegada major, amb aquests marges afegits molt interessants. És una màquina molt potent que genera el que s'anomenen «externalitats negatives», és a dir, uns danys en els quals el que queda més enllà d'aquesta línia de comptes no es considera rendibilitat; llavors, la forma més fàcil és carregar costos sobre tercers, sobre aquesta terra de ningú que es diu medi ambient.

-Quins són els temes tabú per a vostè?, per què no s'entra en la seva discussió?

-En primer lloc, aquesta maquinària de còmput econòmic valora els recursos naturals pel seu cost d'extracció i no considera per a res el que seria el cost de reposició. Llavors, clar, quan es diu que el petroli és més barat que l'energia solar, dius, bé, el petroli es crema, i després d'haver-lo fet servir es converteix simplement en residus. Però és que algú pensa tornar a ajuntar el CO₂ i l'aigua per obtenir una altra vegada els enllaços complexos dels hi-

drocarburs? A ningú no se li acudiria ni tan sols veure què costaria això. Llavors és un mecanisme que posa per damunt permanentment la mera extracció de recursos, sobretot de l'escorça terrestre, on estan concentrats en un ordre, una estructura molt peculiar i que es degrada cada cop més. Hi ha un altre aspecte i és que no es tanquen els cicles, com fa la naturalesa, la biosfera, perquè el planeta és un sistema solament obert en l'energia solar i tancat als materials, doncs l'energia solar mou tots els cicles de materials i converteix permanentment els residus en recursos. És a dir, que hi ha tota una sèrie de processos successius que es reutilitzen. En canvi, la civilització industrial ha trencat aquest cicle de materials tancat, on es reconverteixen els residus en recursos, i llavors hi ha, per una banda un problema de recursos i per una altra, excés de residus, limitació de recursos i excés de residus. Lla-

Moment de la conferència que pronuncia J. M. Naredo a Can Tàpera i que presentà M. Alenyà.

vors, són aquests mecanismes de gestió, que són els que governen i orienten el nou criteri de còmput monetari per aquest camí, de manera que la civilització industrial extreu tres vegades més materials de l'escorça terrestre dels que obté de feina de síntesi el planeta. La civilització in-

ESTADÍSTIQUES COM DÉU MANA

-Vostè creu que no s'ha entrat a fons en la qüestió?

-La qüestió és que, si volem conèixer-la, tal vegada hi

dustrial ja s'ha separat de les espècies que viuen més o menys lligades a la fotosíntesi.

-Però, per què diu vostè que no interessa parlar d'aquests temes?

-El problema és que als anys setanta, en principi, es va a començar a discutir una mica un altre dels temes tabú, que és el mite del creixement. Llavors, es va començar a veure que amb aquests mitjans de gestió, si s'expandien, l'assumpte era inviable, era una cosa evident. Hi ha treballs que diuen que si es generalitzen a escala planetària els patrons de consum de combustibles fòssils d'un alemany mitjà, doncs farien falta cinc planetes Terra per absorbir els abocadors atmosfèrics. Els patrons d'aquests països, d'aquests mostradors que són les metròpolis, fan una gestió que és inviable generalitzar a la resta de la població mundial. Bé, aquestes qüestions tan elementals, en els anys setanta es començaren a posar sobre la taula. Després, ja, amb l'abaratiment del petroli, les matèries primeres, als anys vuitanta i noranta, tot això s'ha anat més o menys deixant de banda i llavors s'ha reviscut tota la mitologia del creixement anomenant-la amb el terme més ambigu de *desenvolupament* i afegint-li el llinatge de *sostenible*. Amb aquesta meta, ja no es discutia el mateix que als anys setanta es va a començar a discutir.

hauria d'haver unes estadístiques com Déu mana, de com es gestiona tot el medi físic, els fluxos de materials, per veure si això anirà a millor o a pitjor. I els organismes internacionals no promouen unes estadístiques per al seguiment de tot això.

-Quan s'afegeix el terme de sostenible o es posa de moda el producte ecològic, no pensa vostè que hi ha darrere una major conscienciació per part de tothom o és tot simplement màrqueting?

-Home, crec que no s'han de posar al mateix calaix totes les entitats que es preocupen per aquests temes, perquè hi ha de tot, però la qüestió clau és que si regeixen uns criteris monetaris purs, és evident que resulta molt més rendible i còmode per a empresaris i per a polítics invertir en imatge verda que invertir a reconvertir tots els seus processos, les instal·lacions, fins i tot les regles del joc econòmic a escala més ampla i bastant més complicada, simplement el que predomina és el més fàcil, tranquil·litzar la població i mantenir una imatge amb la qual la gent estigui conforme. El terme *desenvolupament sostenible* és un bon regal per als polítics. Abans hi havia el conflicte entre conservacionistes i desenvolupistes i de sobte surt això i es convenç tothom i el voten a un tots els que són partidaris d'un desenvolupament sense anar més

enllà. És més fàcil, a costa de buidar el seu contingut.

-L'evidència de les dades de les quals parlava vostè abans, farà canviar el futur?

-En qualsevol cas, el que hi ha és una pugna ideològica sobre com enfocar aquestes coses, és un camp en discussió, no hi ha una ideologia establerta, ja que hi ha voluntat de reconvertir aquestes regles del joc. I llavors passa que altres entitats estan més interessades a utilitzar-la per continuar venent els seus productes, les etiquetes verdes. Aquesta pugna dependrà un poc de com evolucioni la participació social, d'una forma o d'altra, i d'altres aspectes, que no es poden amagar. Acabarà per aflorar el fet que en aquesta fi de segle ja hem extret la meitat del petroli convencional que hi havia als jaciments, llavors, el proper segle l'època d'extraccions pures i dures de petroli barat tocarà a la seva fi. Haurem d'anar a jaciments de cada vegada més cars, llavors passar al petroli no convencional. La base dels recursos amb els quals s'ha d'anar treballant estarà cada vegada més degradada i això s'ha de notar.

EL CREIXEMENT ZERO, UNA FAL·LÀCIA

-I s'hi afegirà, a més, el fenomen de l'explosió demogràfica.

-Jo crec que és una deshonestedat molt forta continuar amb la bandera del creixement, del desenvolupament per a tot el món, plantejant-lo com si tot el món pogués accedir a tots aquests patrons sense més conseqüències, quan en realitat això és una utopia negativa, en el sentit que no és possible, només s'han de veure els límits del planeta per adonar-se que el creixement és una cosa que no té cap ni peus a llarg termini. O sigui, dir que pugui ser sostenible, és un doi. Per exemple, hi ha un llibre que deia que, en els anys seixanta, si continuaven les taxes de creixement demogràfic que hi havia, en nou-cents anys, si no record malament, hi hauria devers 120 habitants per metre quadrat, incloent-hi els oceans. Llavors dius, clar, fins a l'arribada de la civilització industrial, a ningú no se li havia acudit plantejar una societat ideal basada en el creixement permanent d'alguna cosa relacionada amb el món físic.

-Si el que vostè planteja és el creixement zero, a un lloc com Mallorca, on és un tema a debat, és una idea de la qual els polítics fugen.

-Però és que jo crec que el creixement zero és també una fal·làcia. És a dir, una societat viva ha d'estar sempre en moviment, però quan es parla de creixement és que es té al cap una única variable que creix, que és la renda o el producte nacional, perquè és l'únic que es pot mesurar. Llavors, el que s'ha d'esborrar són aquests criteris tant de creixement com fins i tot de creixement zero. Vol dir que continues raonant amb el mateix criteri, però suposes que

queda allà, estancat, i no és això. Unes variables han de créixer, d'altres decreixeran, el que sigui. És rompre amb aquesta única unitat i aquest únic criteri que és el predomini del poder econòmic ordinari, que és el que comentàvem al principi, que és el motiu d'aquestes conseqüències. Respecte a la pregunta anterior, per on aniran les coses, és que l'actual sistema no tan sols planteja una base física més degradada en el planeta, sinó que també accentua la polarització social.

-Diu vostè que l'anàlisi econòmica dels problemes mediambientals exerceix una funció ideològica conservadora del mateix sistema. És que no hi ha economistes revolucionaris?

-Bé, em referia al que podria anomenar-se l'economia ordinària o convencional. Jo, en aquest sentit, em considero economista també, però el que passa és que tenc una visió de les qüestions econòmiques que va més enllà d'aquest únic numerari. El tema és que aquesta economia ordinària té ramificacions ambientals i en aquest sentit el problema és com tractar el medi ambient, i jo crec que s'ha de relacionar tant l'enfocament monetari com el físic, seria més raonable. Però, no s'aconsegueix aquest enfocament transdisciplinari fluït, sinó que es manté una pugna pel protagonisme d'un o d'altres enfocaments.

-Veurem llum d'esperança a qualque lloc, a alguna institució?

-Home, algunes experiències sí, però des del meu punt de vista és que és un problema a escala planetària i de les regles del joc econòmic a escala planetària i molt en particular de les regles del joc financer, que és el que ni tan sols es discuteix. Perquè si els actius financers mundials creixen a taxes que doblen les del producte de renda nacional redistribueixen capacitat de compres pel món i accentuen la polarització social. S'hauria de considerar com aquest mecanisme financer alimenta aquest mite del creixement, perquè sense aquest creixement s'esbucarien els mercats financers. Així, el que és important és mantenir aquest mite. A la vegada, aquest engranatge financer connecta amb aquestes regles del joc a què ens hem referit abans.

-Quina solució hi veu vostè?

-Som a un cicle i d'una manera o de l'altra haurà de reconvertir-se. En aquest sentit, cal pensar que quan estaven interessats en l'auge de les ciutats medievals del segle X al XIV, i començà a haver-hi conflictes socials, ambientals i tot això, el model es col·lapsà. Llavors es va reconvertir i hi ha altres exemples històrics del mateix procés. Ara som a un altre nivell planetari, i quan els problemes arriben a afectar directament, no sé, el president del país més ric de la Terra, llavors potser s'actua. El problema són les irreversibilitats i això dependrà de si es corregeixen les tendències massa tardanament.